

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI

FACULTATEA DE ISTORIE

OPȚIUNI ISTORIOGRAFICE

Serie nouă

Numărul 2 / 2025

EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI

2025

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Laurențiu Rădvan, Mircea-Cristian Ghenghea, Adrian Vițalariu, Felix-Adrian Tencariu (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași), Mihail Băț (Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău)

COMITETUL DE REDACȚIE

Maria-Cristina Ciobanu (redactor șef), Rebeca Cefalan, Adina Amăriuței, Mălina Libiț, Andrei Archiudean, Bogdan-Ștefan Novac, Vlad Lungu (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Adresa (materiale trimise pentru publicare sau altă corespondență): Facultatea de Istorie, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, B-dul Carol I, Nr.11, 700506 - Iași, România.

Telefon: +40 758 550 922 (Comitetul de Redacție); +40 (232) 201056 (Secretariatul Facultății de Istorie)

Website: <https://optiuni-istoriografice.ro/>

E-mail: optiuni.istoriografice.is@gmail.com

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor.

Tehnoredactor: Florentina Crucerescu

Redactor: dr. Marius-Nicușor Grigore

ISSN 1582 – 2842

CUPRINS / SUMMARY

ARTICOLE

Focul în preistorie: de la supraviețuire la inovație tehnologică / Fire in Prehistory: from Survival to Technological Innovation Adina AMĂRIUȚEI	7
Pigmenți și culoare în preistorie: de la primele picturi rupestre la cultura Cucuteni / Pigments and Color in Prehistory: from the Earliest Cave Paintings to the Cucuteni Culture Analisa FOCA	31
Metode de analiză și evoluția abordărilor în studiul ceramicii arheologice / Methods of Analysis and the Evolution of Approaches in Archaeological Pottery Studies Elena-Camelia PINTILIE	63
A Review of Interpretative Approaches Regarding Ashmounds Features From Noua Cultures / O analiză a abordărilor interpretative privind așezările de tip cenușar Vlad VOINICIUC	89
The Mobility of the Administrative Personnel in the Roman Empire: A Perspective on the Career of <i>Publius Aelius Hammonius</i> / Mobilitatea personalului administrativ in imperiul roman: o perspectiva asupra carierei lui <i>Publius Aelius Hammonius</i> Valeria PÎNTEA	107
Implicarea femeilor peregrine în viața religioasă a cetății Tomis / Involvement of <i>Peregrinae</i> Women in the Religious Life of Tomis Daria BABII	117
Considerații privitoare la identificarea satelor lui Oană Ureacli din ținutul Putnei / Considerations Regarding the Identification of Oană Ureacli's Villages in the District of Putna Alecsandru VOICU	125
Comunitate și societate. O scurtă monografie a comunei Baru din județul Hunedoara (sec. XIX-XXI) / Community and Society: a Short Monograph of the Commune of Baru, Hunedoara County (19th–21st Centuries) Denis-Sorin CĂLUȘER	133

Legea învățământului primar din 1924 și aplicarea ei reflectată în unele documente oficiale / The Law on Primary Education From 1924 and its Application Reflected in Some Official Documents

Mihai-Daniel BOTEZATU.....151

Ascensiunea nazismului reflectată în paginile ziarului „Adevărul” (1930-1933) / The Rise of Nazism Reflected in the Pages of the Newspaper „Adevărul” (1930-1933)

Dumitrița ILINCĂI 165

PREZENTĂRI DE CARTE

Mary BEARD, *Laughter in Ancient Rome. On Joking, Tickling, and Cracking Up*, University of California Press, Oakland, 2024, 319 p.

Xenia CHIFEAC..... 183

Valerie HANSEN, *Anul 1000. Exploratori, negustori și începutul globalizării*, trad. Matei Ciurică, București, Corint, 2023, 383 p.

Teodor-Răzvan MOISE 191

Kees BOTERBLOEM, *The Dirty Secret of Early Modern Capitalism. The Global Reach of the Dutch Arms Trade, Warfare and Mercenaries in the Seventeenth Century*, Routledge, New York, 2020, 244 p.

Andrei-Robert VASILACHE 197

Constanța VINTILĂ, Giulia CALVI, Mária PAKUCS-WILLCOCKS, Nicoleta ROMAN, Michał Wasiucionek, *Lux, modă și alte bagatele politicești în Europa de Sud-Est, în secolele XVI-XIX*, Humanitas, București, 2021, 431 p.

Andrei BORDEIANU..... 206

Martyn RADY, *Habsburgii. Ambiția de a stăpâni lumea*, traducere din limba engleză de Lia Decei, prefață de Matei Cazacu, Corint Istorie, București, 2023, 592 p.

Cristiana MURARIU 215

ARTICOLE

COMUNITATE ȘI SOCIETATE.
O SCURTĂ MONOGRAFIE A COMUNEI BARU
DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (SEC. XIX-XXI)

COMMUNITY AND SOCIETY: A SHORT MONOGRAPH
OF THE COMMUNE OF BARU, HUNEDOARA COUNTY
(19TH–21ST CENTURIES)

Denis-Sorin CĂLUȘER*

Cuvinte-cheie: *Comuna Baru, monografie, demografie, personalități marcante, monumente istorice.*

Keywords: *Baru Commune, monograph, demography, notable personalities, historical monuments.*

Rezumat: Acest studiu își propune să exploreze trei dimensiuni culturale semnificative ale comunei Baru: identitatea locală, personalitățile marcante și monumentele istorice. Dintr-o perspectivă spațio-temporală, cercetarea începe la începutul secolului al XX-lea și se extinde până în prezent, având în vedere faptul că multe monumente au fost construite sau restaurate după anul 1989. Evenimentele Primului Război Mondial sunt cel mai frecvent comemorate pe aceste monumente, în special pe cele ridicate pentru a marca împlinirea a 75 sau 100 de ani de la „Marele Război”. Stabilirea identității unei localități necesită analiza datelor statistice obținute din recensămintele naționale desfășurate de-a lungul timpului. Aceste date oferă o imagine asupra naționalității predominante și a apartenenței religioase a populației. Constatările acestui studiu confirmă caracterul etnic românesc al comunității, care a depășit constant 90% de-a lungul secolului al XX-lea. Până în anul 1948, confesiunea religioasă dominantă a fost greco-catolicismul, Biserica „Pogorârea Sfântului Duh”, cunoscută local și ca „Biserica din Pârvești”, reprezentând un important monument de patrimoniu al acestei comunități aflate în comuniune cu Roma. La fel de semnificative sunt și personalitățile locale remarcabile comemorate de comunitate, care întruchipează valori culturale esențiale. Prin realizările lor profesionale și prin munca devotată, mulți dintre acești oameni au devenit modele exemplare pentru regiunile lor de origine. Dorința lor de a contribui la viața culturală a comunității se reflectă

* Masterand, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, email: caluserdenis15@gmail.com

în diverse inițiative: ridicarea de monumente, documentarea zonelor natale și eforturi substanțiale de promovare a istoriei locale.

Abstract: This study seeks to explore three significant cultural dimensions of the commune of Baru: local identity, notable personalities, and historical monuments. From a spatio-temporal perspective, the research begins at the outset of the 20th century and extends to the present day, considering that many monuments were either constructed or restored after 1989. The events of the First World War are most frequently commemorated on these monuments, particularly on those erected to mark the 75th or 100th anniversaries of the „Great War”. Establishing the identity of a locality requires the analysis of statistical data derived from national censuses conducted over time. These data provide insight into the predominant nationality and religious affiliation of the population. The findings of this study confirm the Romanian ethnic character of the community, which consistently exceeded 90% throughout the 20th century. Until 1948, the dominant religious denomination was Greek-Catholicism, with the Church of the „Descent of the Holy Spirit”, also known locally as the „Pârvești Church”, standing as a principal heritage site of this community in union with Rome. Equally significant are the prominent local figures commemorated by the community, who embody key cultural values. Through their professional achievements and dedicated work, many of these individuals became exemplary models for their regions of origin. Their desire to contribute to the cultural life of the community is reflected in various initiatives: the erection of monuments, the documentation of their native areas, and substantial efforts to promote local history.

I. Demografia Comunei Baru

Demografia și evenimentele demografice furnizează date extrem de importante în stabilirea identității unei comunități. Aceste date pot varia în funcție de necesitatea fiecărui recensământ. Astfel, întâlnim în recensăminte diferite categorii de inventariere, de la numărul populației, la confesiunile religioase sau la numărul gospodăriilor existente și materialele din care sunt realizate. Acestea ne ajută la deducerea peisajului istoric din diferite perioade cronologice. Voi aborda în acest capitol două mari categorii, anume, populația și confesiunile, acestea fiind principalii piloni în analizarea unei comunități.

I.1. Populația

Perioada 1910-1920 înregistrează o scădere a populației de 13,3%, această perioadă fiind marcată de evenimentele Primului Război Mondial, multe familii fiind afectate de plecarea bărbaților pe front și de lipsa forței de muncă a câmpului prestată de aceștia. De asemenea, în perioada 1900-1966 avem o creștere a populației cu 8,3%, perioada următoare, 1966-1992, fiind marcată de o scădere dramatică de 14% a

populației. Apogeul maxim al numărului de locuitori este atins în anul 1966, când, populația ajungând la un număr de 3888 de locuitori. Totodată, populația românească este majoritară pe întreg secolul XX, având un procent de peste 90% în mai toate recensămintele efectuate, populația maghiară fiind într-o continuă scădere demografică.

Tabel ilustrativ: evoluția demografică a Comunei Baru între 1900-1992

Recensăminte	Populația localnică	Populația după naționalitate									etnie
		Români	Maghiari	Germani	Evrei	Slovaci	Croați	Ucraineni	Sârbi	Alții	
1900	3565	3274 (91,8%)	133 (3,7%)	45	-	2	18	-	-	93	- ¹
1910	3629	3330 (91,8%)	144 (4%)	15	-	3	-	-	-	137	- ²
1920	3146	3113 (99%)	31 (1%)	-	-	-	-	-	-	2	- ³
1930	3333	3169 (95,1%)	60 (1,8%)	20	2	4	-	-	-	7	71 ⁴
1941	3766	3596 (95,5%)	72 (1,9%)	42	-	-	-	-	-	56	- ⁵
1956	3651	3486 (95,5%)	59 (1,6%)	22	-	-	-	-	-	84	74 ⁶
1966	3888	3766 (96,9%)	80 (2,1%)	2	-	-	-	25	1	40	3 ⁷
1977	3576	3548 (99,2%)	14 (0,4%)	3	-	-	-	4	-	11	- ⁸
1992	3344	3247 (97,1%)	24 (0,7%)	1	-	-	-	3	2	72	64 ⁹

¹ Traian-Ioan Rotariu, Semeniuc Maria, Mezei Elemér, *Studia censulia Transsilvanica: Recensământul din 1900*, București: Editura Staff, 1999, p. 347.

² Traian-Ioan Rotariu, Semeniuc Maria, Mezei Elemér, *Studia censulia Transsilvanica: Recensământul din 1910*, București: Editura Staff, 1999, p. 333.

³ E.A. Varga, *Erdélyi etnikai és felekezeti statisztikája, 1850–1992 között*, Budapest, Csíkszereda, 1998, p. 36.

⁴ Traian-Ioan Rotariu, Semeniuc Maria, Mezei Elemér, *Studia censulia Transsilvanica: Recensământul din 1930*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2011, p. 357.

⁵ Traian-Ioan Rotariu, Semeniuc Maria, Mezei Elemér, *Studia censulia Transsilvanica: Recensământul din 1941*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2002, p. 82.

⁶ E.A. Varga, *op. cit.*, p. 36.

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

Potrivit recensământului din 1910, comunitatea prezintă o rată a alfabetizării de 42,8%, acest procent fiind reprezentat de un număr de 1552 de persoane care știu să scrie și să citească. Totodată, numărul locuitorilor care vorbesc limba maghiară este unul în creștere, 714 persoane fiind consemnate, ceea ce reprezintă un procent de 19,7% din numărul total al locuitorilor¹⁰.

I.2. Confesiunile

În arealul Comunei Baru în perioada din 1900 și până astăzi, au existat și continuă să conviețuiască o serie de confesiuni, pe departe putem se poate observa următoarele situații: confesiunea greco-catolică a fost majoritară până în 1948, după care, confesiunea ortodoxă devine majoritară. În ceea ce privește celorlalte confesiuni, acestea au înregistrat o scădere, relativ asemănătoare, după cum se poate observa din tabelul următor:

Tabel ilustrativ: confesiunile Comunei Baru între 1900-2002

Recensăminte	Populația totală	Populația după confesiune								
		Ortodocși	Greco-catolici	Romano-catolici	Reformați	Evangelici	Unitarieni	Mozaică	Luterani	Alte confesiuni
1900	3565	206	3146	137	41	9	3	20	-	3 ¹¹
1910	3629	70	3358	124	32	5	1	39	-	- ¹²
1930	3333	75	3064	36	43	14	-	2	-	99 ¹³
1992	3344	3040	24	18	6	-	-	-	-	343 ¹⁴
2002	3058	2706	9	8	11	-	-	-	-	324 ¹⁵

¹⁰ Traian Rotariu, *Recensământul din 1910*, p. 334.

¹¹ Traian Rotariu, *Recensământul din 1900*, p. 347.

¹² Traian Rotariu, *Recensământul din 1910*, p. 333.

¹³ Traian Rotariu, *Recensământul din 1930*, p. 355.

¹⁴ Varga, E.A., *op.cit.*, p. 21-22.

¹⁵ Ioachim Lazăr, Ion-Pilu Tămaș, *Monografia Comunei Baru*, Deva, Editura Emia, 2003, p. 338.

Putem rezuma statistic acest tabel astfel:

- 1900: 88,2% greco-catolici, 3,8% romano-catolici, 5,8% ortodocși;
- 1930: 91,9% greco-catolici, 1,1% romano-catolici, 2,3% ortodocși;
- 1992: 90,9% ortodocși, 0,7 % greco-catolici, 0,5% romano-catolici.
- 2002: 88,5% ortodocși, 0,4% reformati, 0,3 % greco-catolici, 0,3% romano-catolici.

Ce putem deduce din aceste date? Putem deduce faptul că, principala confesiune a populației a fost, până la sfârșitul perioadei interbelice, majoritar greco-catolică, aceasta fiind convertită forțat la ortodoxie de către regimul comunist, anul 1992 înregistrând un procent de 90,9% al confesiunii ortodoxe, greco-catolicii având un procent infim de 0,7%. Tot din aceste procente, putem observa o scădere a romano-catolicilor în zonă, de la 3,8% în anul 1900, la 0,3% în 2002, această perioadă de 102 de ani fiind marcată de diversele evoluții istorice majore.

II. Personalități marcante

Personalitățile marcante ale unei comunități pot face parte din patrimoniul local, deoarece acestea au contribuit în dezvoltarea culturală locală, cât și la cea națională. Fiecare persoană consemnată în această lucrare deține un palmares de realizări profesionale, demne de laudat. Mediul rural în care se găsește Comuna Baru în secolul XX, cu populație majoritară fără studii superioare, denotă greutățile financiare cu care s-au confruntat personalitățile. Cu toate acestea, din arealul rural s-au elevat persoane care au făcut performanță în diferite domenii, de la mediul academic, la cel sportiv și care s-au implicat în dezvoltarea comunității din care provin. Pe parcursul anului, am efectuat o cercetare extinsă de teren în cadrul Comunei Baru, în urma căreia am reușit să recuperez întregul număr de monumente dedicate personalităților din zonă. În cadrul cercetării am folosit metoda interviului deschis și închis cu subiecții care, m-au ajutat la identificarea monumentelor, fiecare dintre acestea având o poveste aparte. Vom

consemna mai jos o parte din aceste personalități care dețin un monument arhitectural edificat în memoria lor.

1. Opriș Tiberiu Cornel (n. 1908 – d. 2008): s-a născut în anul 1908 în localitatea Baru Mare, județul Hunedoara, a urmat liceul în mai multe orașe și a absolvit Medicina la Cluj în 1932. A lucrat ca șef de lucrări la catedra de Fiziologie, realizând cercetări importante, precum „Tehnica capului izolat”. S-a specializat în chirurgie generală și maxilo-facială, perfecționându-se în Viena și Berlin. A fost profesor la Cluj, unde a fondat o școală de chirurgie maxilo-facială. A participat la congrese internaționale și a fost decorat cu mai multe ordine și medalii. În 1994 a fost numit Cetățean de Onoare al Clujului.

A fost decorat cu următoarele medalii și ordine:

- „Ordinul meritul științific” în 1969;
- „Meritul Crucea Comemorativă a celui de-al Doilea Război Mondial” în 1954;
- „Medalia 30 de ani de la eliberarea României” în 1974¹⁶.

2. Gârbea Ștefan (n. 1907 – d. 1992): născut în 1907 în comuna Baru, județul Hunedoara, într-o familie de țărani, medicul și-a început formarea profesională la liceul din Petroșani, continuând apoi studiile universitare la Facultatea de Medicină din Cluj-Napoca (1927–1933). Și-a susținut teza de doctorat pe tema infecțiilor amigdalene, alegând specializarea în otorinolaringologie (ORL), domeniu în care a excelat și pe care l-a dezvoltat continuu. A urcat treptat în cariera universitară, devenind profesor la Facultatea de Medicină Cluj-Sibiu, conferențiar și apoi profesor titular la Clinica ORL a Institutului de Medicină din Timișoara.

Din 1964 până în 1973 a fost șef de catedră la Clinica ORL a Spitalului Colțea din București. A urmat specializări internaționale la Paris (chirurgia surdității) și Los Angeles (proteze auditive), implicându-se activ în cercetare. A fost un mentor apreciat, cu peste 500 de lucrări și comunicări publicate, și a redactat manuale și tratate de specialitate. A participat la congrese internaționale (Paris, Tokyo,

¹⁶ Narcisa Sorescu (coord.), *Ghidul personalităților din Comuna Baru*, (f.e.), 2012, p. 5-7.

Mexico, Miami), unde a prezentat tehnici chirurgicale proprii și inovatoare. A fost președinte al Societății Române de ORL (1959–1973) și membru activ în numeroase organizații medicale. Pentru activitatea sa științifică a fost recompensat cu multiple distincții, ordine și medalii. Deși pensionat din 1973, a continuat să profeseze ca profesor consultant, dedicându-se atât pacienților, cât și formării noilor generații de specialiști. A decedat în 1992, fiind înmormântat în comuna natală, la cererea acestuia¹⁷.

3. Rodean Tiberiu (n. 1929 – d. 1999): s-a născut în 1929 în satul Petros, județul Hunedoara. A urmat liceul la Deva și Petroșani, apoi a absolvit Facultatea de Chimie din Iași în 1953. A lucrat în industria chimică, fiind numit în 1965 șeful unui centru de cercetare din Turda, activ până în 1991. În 1970 și-a obținut doctoratul și a devenit expert UNESCO, cu 47 de lucrări științifice și 18 brevete recunoscute internațional. Între 1980-1990 a fost profesor asociat la Universitatea „Babeș-Bolyai”. A murit în 1999 și este înmormântat în satul natal¹⁸.

4. Oprișiu Victor Ioan (n. 1911 – d. 2002): s-a născut în 1922 în comuna Baru, județul Hunedoara. A urmat liceul în mai multe orașe și bacalaureatul l-a susținut la Turnu Severin. După ce a studiat teologia la Blaj și a fost hirotonit preot, în 1948 a fost nevoit să se reprofileze, devenind profesor de matematică la Deva. A avut o activitate publicistică bogată, semnând cu diverse pseudonime, și s-a remarcat prin numeroase lucrări de folclor (*Folclor cules din Petros și Bărișor, Obiceiuri de primăvară, Ființe fantastice și vrăjitoare*, etc.), multe rămase în manuscris, cu potențial de a îmbogăți patrimoniul cultural al județului Hunedoara¹⁹.

5. Maria (Hord) Gârbea (n. 1900 – d. 1987): a fost o etnografă pasionată de cultura tradițională românească și fondatoarea unei valoroase colecții de artă populară. Deși nu a avut studii de specialitate în muzeografie, a vizitat numeroase muzee din țară și a

¹⁷ *Ibidem*, p. 9-11.

¹⁸ *Ibidem*, p. 13-15.

¹⁹ *Ibidem*, p. 17-19.

adunat, cu grijă și pricepere, obiecte populare autentice din toate regiunile în care a trăit. În 1985, a donat două camere din propria locuință, transformându-le într-un muzeu dedicat artei populare – o inițiativă rară și de mare valoare pentru conservarea patrimoniului cultural românesc. Prin această colecție, a contribuit semnificativ la păstrarea și promovarea tradițiilor, fiind recunoscută drept o adevărată păstrătoare a sufletului popular românesc²⁰.

6. Tâmaș Mărcuț Ion (n. 1949 – d. 2005): a fost economist, inginer și autor, remarcat pentru activitatea sa profesională în domeniul minier și pentru implicarea în viața publică, inclusiv ca primar al orașului Moldova Nouă (1986–1990). După pensionare, s-a întors în comuna natală Baru, unde a scris două lucrări dedicate locurilor natale: Monografia comunei Baru Mare și Ghidul turistic al comunei Baru. A murit în 2005, la vârsta de 55 de ani, lăsând în urmă o contribuție semnificativă la valorificarea patrimoniului local²¹.

7. Bora Tit Liviu (n. 1923 – d. 2013): profesor și preot greco-catolic dedicat, cu o carieră construită pe educație, credință și rezistență. După studii pedagogice și teologice în Blaj, Deva și Iași, a devenit învățător în 1946 la Școala din Petros, unde a contribuit la înființarea acesteia alături de unchiul său. În 1948 a fost hirotonit preot greco-catolic în Lunca Cernii, iar după interzicerea Bisericii Greco-Catolice, a refuzat trecerea la ortodoxie. A continuat să predea și a fost director timp de șapte ani în localitatea Baru. În anul 1958 a fost arestat și condamnat la nouă ani de închisoare, executând șase. După eliberare, a fost exclus din învățământ și a lucrat ca muncitor, apoi contabil până la pensionare. În 2012 a fost declarat cetățean de onoare al comunei Baru, în semn de recunoaștere pentru contribuția sa educațională și morală²².

8. Ioan Danciu (n. 1952 – d. 2021): născut pe 5 ianuarie 1952, a fost arbitru în Liga 1 între 1990 și 1997, după ce a finalizat cursurile Școlii de Arbitri în 1973. De-a lungul carierei, a condus peste

²⁰ *Ibidem*, p. 21-23.

²¹ *Ibidem*, p. 25-27.

²² *Ibidem*, p. 29.31.

100 de meciuri în prima divizie și a fost implicat și în arbitrajul unor jocuri internaționale, făcând parte din echipe de arbitri la nivel extern. După retragerea din arbitraj, a deținut poziții de conducere la cluburi precum FCM Bacău, Jiul Petroșani (numit președinte în anul 2002) și FC Vaslui (numit vicepreședinte în 2006)²³.

9. Vladislav Tiberiu (n. 1952): profesor conferențiar universitar și doctor în matematică. A absolvit Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, specializarea Analiză Numerică. În 1987 și-a obținut titlul de doctor cu o teză privind cubaturi numerice aplicate în estimarea rezervelor de substanțe minerale utile. A activat ca profesor la Universitatea Tehnică Petroșani, desfășurând cercetări în domenii precum: analiza numerică, cubaturi numerice și aplicații matematice în probleme miniere. A publicat numeroase articole de specialitate în reviste din țară și străinătate. A fost și senator în Parlamentul României între 1992-2000 din partea Convenției Democratice și a Partidului Național Liberal²⁴.

III. Monumente și cimitire

Monumentele fac parte din patrimoniul local și reprezintă o adevărată afirmare a valorilor istorice, cu care fiecare comunitate se asociază. Azi, monumentele pot părea o banalitate, dar fiecare are o poveste în spatele ridicării lui, poveste care așteaptă să fie auzită pentru a inspira tinerele generații. Fie că vorbim de monumente ridicate de către autoritățile locale, fie de cele ridicate de personalități marcante ale comunei, toate acestea au un singur scop principal, anume, scopul de a consemna principalele evenimente istorice sau principalele personalități, care au lăsat ceva în urmă, pentru a păstra memoria vie în inimile și în gândurile cetățenilor. Astfel, vă invităm să descoperiți monumentele și cimitirele Comunei Baru, patrimoniu local demn de invidiat!

²³ *Ibidem*, p. 41-43.

²⁴ *Ibidem*, p. 45-47.

Fig. 1: Crucea din Piatră

Anul ridicării: 1905.

Localizare: Câmpul dintre Satul Valea Lupului și Gară.

Finanțatorii lucrării: Alicu Drăghici și Eva.

Descriere: crucea a fost fabricată din beton fiind așezată pe un soclu din același material. Monumentul conține elemente creștine precum: forma lui în sine de cruce dar și un element exterior ce-l înfățișează pe Iisus Hristos răstignit pe cruce. Acesta prezintă și un mesaj gravat dar din cauza stării de degradare avansată, dar și a unor urme de gloanțe din Primul Război Mondial, acesta este foarte greu de citit.

Fig. 2: Cimitirul memorial de război al soldaților germani

Anul ridicării: 1916²⁵.

Localizare: Intersecția dintre Str. Prof. Bora Tit Liviu și Str. Prof. Dr. Ștefan Gârbea.

Descriere: Acest cimitir conține mormintele a 37 de soldați germani decedați în perioada august-octombrie 1916, mai precis în luptele din Pasul Merișor²⁶. Din pricina stării avansate de degradare mai sunt vizibile doar 24 de pietre funerare inscripționate cu numele celor decedați. Potrivit bibliografie, cei 37 de soldați germani sunt identificați, dar nu există o listă precisă cu numele celor înhumați.²⁷ Acest cimitir ar fi fost amenajat de armata germană în anul 1916, existând suspiciunea că sub piatra cu însemnele militare germane s-ar afla și alți soldați germani neidentificați²⁸.

²⁵ Biblioteca Comunală Bara, Fond Manuscrise, Mss., *Fișa de evidență a operei comemorative de război: Cimitirul militarilor germani/Primul Război Mondial*, f.a., neinventariat.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Ion Aldescu, *Armata română în Valea Jiului*, București, Editura Militară, 2001, p. 181.

²⁸ Mircea Baron, *În memoria dramaticelor lupte din Valea Jiului în Primul Război Mondial*, Târgu Jiu, Editura Măiastră, 2018, p. 32.

Fig. 3: Crucea de fier ridicată în vârful Baiu pentru eroii din Primul Război Mondial.

Anul ridicării: 1993²⁹.

Locație: Vârful Baiu.

Autor: Familia Voin (ing. Horațiu și ing. Valentina) împreună cu ing. Purece Remus, primarul Rahotă Vasile, preotul Schramer Mircea, Berna Victor, Șoldea Ilie, Făgaș Romulus și Toma Gheorghe.

Descriere: Monumentul este fabricat din fier și prezintă unele caracteristici de aerodinamică, deoarece la acea altitudine vânturile sunt foarte puternice. Crucea este vopsită în alb iar plăcuțele sunt fabricate din metal și inscripționate.

Fig. 4: Placa memorială închinată eroilor din curtea Bisericii Ortodoxe din Petros.

Data ridicării: 06.06.1993³⁰

Localizare: Biserica Ortodoxă din Satul Petros.

Finanțator/inițiator: Bolea Virgil.

Autorii: Bora Tit Liviu și Leliuga Petru.³¹

Descriere: Această placă a fost ridicată în cinstea locuitorilor din satul Petros și așezată pe peretele exterior al Bisericii Ortodoxe Petros. A fost concepută din marmură albă și ulterior inscripționată cu lista acestor eroi. Lângă această placă se află și un mesaj creștin din partea bisericii.

²⁹ Biblioteca Comunală Baru, Fond Manuscrise, Mss., *Fișa de evidență a operei comemorative de război: Crucea comemorativă din fier*, f.a., neinventariat.

³⁰ Biblioteca Comunală Baru, Fond Manuscrise, Mss., *Fișa de evidență a operei comemorative de război: Placa memorială în cinstirea eroilor din Satul Petros*, f.a., neinventariat.

³¹ *Ibidem*.

Fig. 7: Bustul Acad. Prof. Dr. Corneliu Tiberiu Oprîș

Anul ridicării: 2019³⁴.

Locație: Parcul Central al Comunei Baru.

Inițiatorul: Primăria Comunei Baru.

Descriere: Bustul se află pe un piedestal din marmură albă, acesta fiind sculptat în piatră. Placa memorială este una metalică, textul fiind unul gravat. Textul gravat reprezintă, în mare parte, biografia lui Acad. Prof. Dr. Corneliu Tiberiu Oprîș.

Fig. 8: Bustul Prof. Dr. Ștefan Gârbea.

Anul ridicării: 2019³⁵.

Locație: Parcul Central al Comunei Baru.

Inițiatorul: Primăria Comunei Baru.

Descriere: Bustul se află pe un piedestal din marmură albă, acesta fiind sculptat în piatră. Placa memorială este una metalică, textul fiind unul gravat. Textul gravat redă biografia Prof. Dr. Ștefan Gârbea.

³⁴ <https://gddhd.ro/actualitate/doctorul-hunedorean-stefan-garbea-omul-care-dormea-o-ora-in-iarba-cand-venea-spre-satul-natal/> (accesat în data de: 27.05.2025)

³⁵ *Ibidem.*

Fig. 9: Placa memorială a profesorului Liviu Tit Bora

Anul ridicării: 2022.

Locație: Incinta Liceul „Prof. Bora Tit Liviu” din Baru.

Inițiatorul: Liceul „Prof. Bora Tit Liviu”

Descriere: Placa este compusă din sculptarea biografiei profesorului Bora Tit Liviu și din chipul sculptat al acestuia. Aceasta a fost ridicată odată cu inaugurarea liceului din anul 2022³⁶.

Fig. 10: Troița de lemn din Sârboveni

Datare: Secolul al XIX-lea³⁷.

Localizare: Cimitirul din Sârboveni.

Descriere: Această troiță sculptată în lemn prezintă simboluri creștine și este acoperită cu șindrilă, fapt ce i-a permis rezistența mare în timp. Din păcate, a fost vandalizată (cum se vede și în poză) cu o icoană din plastic fixată în șuruburi. În rest, starea sa de conservare este una normală.

³⁶ <https://www.scoalabaru.ro/sample-page/istoricul-scolii/> (accesat în data de: 27.05.2025)

³⁷ Biblioteca Comunală Baru, Fond Manuscrise, Mss., *Fișa de evidență a operei comemorative de război: Troița de lemn din Sârboveni*, f.a., neinventariat.

Fig. 11: Biserica „Pogorârea Sf. Duh” sau Biserica Ortodoxă a Pârveștilor

Datare: secolului al XVIII-lea³⁸.

Descriere: În anul 1986 a avut loc o săpătură arheologică condusă de specialiști din cadrul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj și din cadrul Muzeului Județean Hunedoara. În urma acestei cercetări s-au stabilit două perioade de construcție: altarul și naosul fiind construite mai timpuriu față inscripția de pe zidul bisericii (1785), apoi adăugându-se în timp și pronaosul și clopotnița, urmate de picturile exterioare de pe turla bisericii³⁹. Inițial a fost o biserică greco-catolică, dar, odată cu venirea la putere a regimului comunist, comunitatea fiind convertită forțat la confesiunea ortodoxă, anul 1948 fiind marcat de intervenția securității asupra rezistenței preotului greco-catolic Iosif Baciu⁴⁰.

De-a lungul timpului, biserica a suferit următoarele intervenții: 1963 (a fost renovat acoperișul și turnul), 1990 (interiorul a fost renovat), 1999-2000 (s-a renovat exteriorul)⁴¹ și 2019 (când a fost reabilitată atât pe exterior, șindrila fiind schimbată, cât și pe interior de către „Ambulanța pentru monumente”)⁴².

³⁸ Ioachim Lazăr, Ion-Pilu Tămaș, *op. cit.*, p. 336.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*. P. 334.

⁴¹ *Ibidem*, p. 336.

⁴² <https://glasul-hd.ro/biserica-de-patrimoniul-national-din-baru-mare-salvata-de-ambulanta-pentru-monumente/> (accesat în data de: 27.05.2025).

Fig. 12: Cimitirul Negustorilor Evrei

Datare: Secolul al XVIII-lea⁴³.

Localizare: Intersecția dintre Str. Prof. Bora Tit Liviu și Str. Prof. Dr. Ștefan Gârbea.

Descriere: Potrivit fișei de evidență, acest cimitir ar data încă din secolul al XVIII-lea, dar, dacă aruncăm o privire asupra recensămintelor, putem observa o oarecare continuitate a populației evreiască, aceasta fiind prezentă în recensăminte încă din secolul al XIX-lea, până în anul 1930, când sunt consemnați în recensământ doar 2 evrei. Cimitirul se află într-o stare de degradare avansată, mai fiind vizibile doar două pietre funerare.

În loc de concluzii

Această „scurtă” monografie este menită să surprindă principalii trei piloni pe care se bazează identitatea unei comunități, anume: demografia, personalitățile și patrimoniul cultural reprezentat de către monumente. Evoluția prin care trece Comuna Baru începând cu anul 1900 este una evidentă, numărând în anul 2025 un număr de 10 monumente și două cimitire (unul german și unul evreiesc), perioada post 1989 fiind reprezentativă din pricina multitudinii de monumente memoriale ridicate. Totodată, consider că, fiecare comună din România merită să își promoveze cât mai des istoria locală și să o facă cât mai cunoscută!

Din punctul de vedere al surselor, pentru a crea o lucrare cât mai originală, m-am folosit în principal de surse primare (manuscrise și recensăminte) și de munca de teren efectuată, fotografiile fiind realizate în totalitate de către mine. Monografia pe care am creat-o fiind, mai mult, o completare a cărții intitulată *Monografia Comunei Baru*, scrisă de către Ioachim Lazăr și Ion-Pilu Tămaș și apărută în

⁴³ Biblioteca Comunală Baru, Fond Manuscrise, Mss., *Fișa de evidență a operei comemorative de război: Cimitirul Negustorilor Evrei*, f.a., neinventariat.

anul 2003, multe monumente fiind ridicate după apariția acestei cărți, dar și multe personalități fiind neconsemnate în lucrarea respectivă.

În concluzie, citându-l pe Mircea Dorin Istrate, poet de meserie, pot caracteriza această zonă geografică studiată, astfel: *Ardealul nu-i o țară, e suflet, e trăire, / E începutul lumii ce îl purtăm în noi, / E jalea și amarul, e vis și bucurie, / E vorba legănată a carului cu boi / E-a Maicii Născătoare grădină înflorită / Ce-n grijă Ea ne-a dat-o, ne fie dar ceresc, / Și-apoi, prin jertfa noastră, să fie miruită, / Să merităm odihna-n Ardealu-mpărătesc*⁴⁴.

⁴⁴ Mircea Dorin Istrate, *Jertfelnicul Ardeal*, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2021, p. 14.